

Titus Číževski

LJUDSKA UMETNOST

Govorili smo kao oratori, govorili smo kao matematičari, govorili smo kao pisci i futuristi.

Dosta!

Ništa ne dokazivati – sve oživljavati.

Ništa ne planirati – sve ostvarivati.

Potrebna je još jedna metafora, kao šareni natpis na radnji, metafora koja odvraća slučajne goste. Evo je:

Ulaz u klanicu pesnika!

STRANICA IZ KALENDARA

1919. godina. Poljski futurizam. Mirovni coup d'état. Nekoliko ošamućujućih pucnjeva, nekoliko crvenih plahti (za stariju gospodu), nekoliko jakih, nepreciznih udaraca.

Napadani nisu prihvatili dvoboj, napadači su prestali da budu junaci.

Od ove kratke epopeje futurizma ostalo je nekoliko lepih pesničkih izveštaja, čija vrednost će jednom biti ocenjena. Nesumnjivo je imao jednu manu: u društvu je delovao nasumice, a istovremeno svoj rast prema spolja smatrao je prvorazrednom stvari.

Kraj. Motocikli su krenuli.

MOTOCIKLI NAS NE ZABAVLJAJU.

Ko podiže zidarske skele, mostove i vazdušne oaze Nove umetnosti? Mi sami. Na kakvoj zemlji podižemo zgrade? Na nama samima. Podsetiću na Bakunjinove reči: „Strast rušenja je i strast stvaranja“. Prema tome kažem direktno: Nova umetnost je vulgarno dogmatizovana.

Šta mislimo o Novoj umetnosti? Da je formalistička umetnost. Kakva formalistička umetnost? Neki kažu: konstruktivistička. A da li znamo zakon umetničke konstrukcije? – Ne znamo.

Znam još jedan odgovor, a vi možda znate 999, a zajedno znamo 1000. Pa ipak, u inat toj 1000 kažem: zabavljajmo se surogatima, ordinarnim, međunarodnim dijalektom Nove umetnosti.

Nekom je dovoljan jedan od hiljadu odgovora. Iz njega će izvlačiti drugu hiljadu zaključaka, teza, rezultata, posledica. Poverovao je u logičku produktivnost pojmova. Produktivnost je beskonačna. Euklid pita: a od čega je nastao haos?

Mašina – ruka. Mašina čovek i natčovek. Mehanizacija života. Ekvivalenti stvari. 100 izama.

To su motocikli. Sidimo sa njih. Savršeno navijeni pojuriće sami bez vozača. Ali ne nasuprot njima.

JA, TI, ON, ONA, ONO...

Revolucionarna frazeologija koja se iscrpljuje sama po sebi van društvenog reflektora – ovde je fabrika motocikla. Možeš postići preciznost: 15 000 na sat, 20 000, 25 000...

Dok prvi ne krikne – danas je taj futurista – ponestao mi je dah!

Revolucija – napredak – možda još od Adama i Eve? Misao se previja u sebi i pokazuje svoje dvostruko obličje. Obličje onoga koji stvara suprotnosti.

Najjednostavnije i najvažnije: čovek.

To je polazna i prelomna tačka.

Ekspresionisti iz Nemačke! proletkultovci iz Rusije! da li ste zaboravili da se naša, vaša, svaka umetnost temelji na nečem i da jedino stvara konkretnu stvarnost, svet novih ili starih predstava. Stvarajte tu stvarnost, revolucionarne slogane i proglaše ostavite uličnim tribunima. Za umetnost postoji samo konkretno danas i konkretno osvajano sutra. Ostalo je individualni cvrkut.

Ostalo je: ja, ti, on, ona, ono... Frazeologija!

SUPROTNA STRANA

Likvidatori futurizma poznaju samo jednu stranu. Lažne gestove, one koji su učinjeni. Ono što je bilo pre futurizma. Ono na šta se zaboravlja: vitezovi lepih pustolovina; Don Žuani iznenađenja. Život koji na silu doslikava sebi boje. Rečju, oni kroz koje ulični haos slučajnosti peva, riče, škrguće, frkće, oni koji nisu osetili vlastitu masu tela. Shvatite, gospodo likvidatori, tim putem se nije moglo ići. Krenuli su dalje i niko više ne može da se vrati. Jedno je sigurno: umetnost se nastanila u ljudskim grudima. Umetnik će stvoriti novi svet ili će se stropoštatati zajedno s njim.

F 1924.

U ropotarnicu istorije prispeće više desetina polomljenih motocikala – različitih marki i jedan izam od koga će nastati jednostavan, grafički znak F. Skraćenica kojom ćemo monumentalno izražavati marš u budućnost.

F. 1924: iskaćemo iz lave dogmi, oblikujemo neposredno viđenje stvarnosti na osnovu koje će se moći graditi slobodno u dubinu. Umetničkoj praksi to je već dovoljno!

Da se viđenje ne raspline u sentimentalnoj lenjosti – da bi se video i cilj – da na ruka-ma osetimo težak pad prošlosti.

Preduzeću rekonstrukciju tih odlomaka misli koji su u nama našli svoje naslednike i arhitekta. Znam da se tako pripremaju sve dogme. Da, tako, da tako! „Crveni su oni koji će biti plavi, a plavi su oni koji su bili crveni“.

Bliži se nov društveni poredak. Oni koji ga grade mogu predložiti gvozdene okove za umetnost, mogu je vulgarizovati, srozati. Prema tome neophodno je da Nova umetnost kaže svoju reč o –

Odbacujući okorelu dogmatiku istorijskog materijalizma doći ćemo do žive koncepcije kolektivne umetnosti – Nove umetnosti.

Stalno težimo F 24!

SAVREMENA LESTVICA MISLI (fragmenti)

I. NEMA POSEBNIH MIŠIĆA UMETNOSTI!

To nije samo šareni plakat koji bi nas posebno nervirao, to je nužna pretpostavka svih pragmatičnih teorija umetnosti. Čujmo: s obzirom da umetnost ne poseduje svoju tehniku (u pravom smislu), jedino može da ispunjava dopunske zadatke koji olakšavaju ispravan rad ljudske mašinerije. Prema tome, poboljšanje morala čovečanstva (kao kod pozitivista), uloga sigurnosnog ventila pri odvođenju viška energije (kao kod Šilera) itd. itd.

Možda je umetnost nekada i mogla da živi na tim visinama. 1924. g. umetnost zahteva drugačije „opravdanje“ svoje egzistencije.

Kako „opravdavati“ umetnost koja proklamuje da je „istinitija od istine“? (Kokto)

Nova umetnost odbacuje trivijalni materijalizam.

II. Pređimo brzo preko bojišta motocikala posebne vrste, na kome je umro bogobojazljivi Fridrih Engels. Skidajući s poštovanjem šešir (pred onim koji je hteo da zna) razgrmimo na časak zavesu mislioca. Fantastična zavesa! Posledica svakog časa postaje uzrok, koji trči za posledicom. Istorijom vlada slučajnost, ali je u određenom značenju stvara čovečanstvo. Poslednji pokretači su ekonomski uslovi, a i ti se preobražuju u glavama pojedinaca. Nikada se iz toga nećemo iščupati. Fantastična zavesa skriva maskaradne

FANTASMAGORIJE POJMOVA.

Nije je savladao ni Stanjislav Bžozovski, odlučivši se na ludost: „Svemir je proporcionalan našim estetskim emocijama“.

Tamo gde je krajnje normativan izvor stvarnosti tako neuhvatljiv ni Nova umetnost neće naći osnove za izgradnju svog pogleda na svet. I drugi oblik dogmatskog materijalizma pokazuje se takođe jalovim i kao i prvi otrovnim.

III. Marks kaže. Čovečanstvo koje je dosad preživljavalo svoju istoriju nesvesno, steći će sposobnost svesnog stvaranja. Čovečanstvo će postati celina. Nalazimo se na vrhuncu. Poslednje pitanje: na koji način čovečanstvo može da stvara – bacajući se u budućnost i sadašnjost – sebe samo? Šta je taj oblik stvaralaštva??

Umetničko je stvaralaštvo! Čista konceptualnost!! Ko je tu umetnik? Kolektivni umetnik-društvo.

Osvrnimo se unazad: uočavamo stalno rastuću napetost konceptualnosti. Gledajmo unapred –

DRUŠTVO – KOLEKTIVNI UMETNIK.

Nova umetnost započeće svoju spekulaciju tamo gde se ova dosad završavala. Umetnički instinkt – beskoristan, koji komplikuje sve „dosledne“ sisteme, instinkt – prvi put „opravdanje“ dobija pravo da postoji. „Etički ideal“ Kauckog, Sorelov „mit“ bili bi jalovi, jer se ne bi usudili da za osnovu prihvate konkretan, stvaralački umetnički instinkt.

Umetnički instinkt – česta konceptualnost – dolazi do potpunog izražaja uz maksimum jedinstvenosti svih elemenata. Postiže ga u društvu koje svesno radi. Dotle će umetnost biti jedino fragmentarno konceptualna, što obeležavamo znakom F. Kada F bude trajan pojam, sa promenljivim k (konceptualnost) dobićemo konačnu formulu: Fk , Fk , Fk ...

Mi bez programa težimo stvaranju nove ere estetskih vrednosti, tj. vrednosti umetnosti.

Ova tezga još uvek ječećeg romantizma, postala je za nas kao jelo koje se ponavlja, kojim svakodnevno, do smučavanja i gađenja u internatima hrane vaspitanike.

Svi žele promenu – nešto drugo – makar i po cenu jakih čulnih uzbuđenja.

Sadašnja poljska poezija i umetnost mora da koristi skraćanja i sintetička zaokruženja – mora biti modernistička.

Savremena poezija mora stvoriti novu posebnu formu podesnu za savremene ljude, koji gutaju nervozna sintetička uzbuđenja.

Misaone asocijacije će biti retke, neočekivane i nepredvidljive – forma šarolika – stih što slobodniji – misaoni kontrasti što udaljeniji.

Umetnici će što je moguće manje koristiti teme, a što više konstruisati. Umetnici će se rukovoditi instinktom.

Ovo nisu programi, niti kanoni stvaralaštva već opšti obrisi savremene sintetičke umetnosti. Ako tome dodamo jezik koji često mora da se služi znacima i rečima koji nisu opšte-prihvaćeni kao logički pojmovi već su čulni i slušni – onda posedujemo način za naše ispovedanje i našu formu.

I eto to je savremena poezija, sintetična umetnost čoveka XX i XXI veka.

Na te ambleme nove umetnosti besni buldozi evnusi kritike se ne bacaju – već se bacaju na onaj prolećni potok života naše nove pobedničke umetnosti.

Smrt romantizmu, simbolizmu i programizmu! Živeo mehanički instinkt.